

Ks. prof. dr hab. Janusz Szulist
Katedra Nauk Społecznych i Prawa Kanonicznego
Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
w Toruniu

**Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. Michała Kania
pt. *Inspiracyjny wpływ przesłań Światowych Dni Młodzieży na dynamizację nowej ewangelizacji* (Kraków 2020, ss. 228),
przygotowanej na seminarium z Katolickiej Nauki Społecznej
pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Tadeusza Borutki**

Nowa ewangelizacja jest powrotem do źródeł chrześcijaństwa dla człowieka zagubionego w współczesnej cywilizacji. Podjęcie na nowo wyzwań ewangelicznych domaga się silnej woli a także roztropności serca. Kościół, który realizuje w świecie nakaz misyjny, zwraca się szczególnie do ludzi młodych, pełnych entuzjazmu i zachwytu nad światem. Światowe Dni Młodzieży niczym w soczewce skupiają w przesłanie ewangeliczne (aktualizowane przez kolejnych papieży) oraz tęsknotę za prawdą młodego pokolenia. Ks. mgr lic. Michała Kania w rozprawie doktorskiej pt. *Inspiracyjny wpływ przesłań Światowych Dni Młodzieży na dynamizację nowej ewangelizacji* dokonał udanej analizy sytuacji młodzieży, której rozwój zyskuje zupełnie nową jakość poprzez realizację wskazań ewangelicznych. Świat staje się coraz bardziej ludzki poprzez urzeczywistnianie przykazania miłości Boga i bliźniego jako istoty Dobrej Nowiny.

1. Temat, struktura, cel pracy

Rozprawa doktorska została zatytułowana *Inspiracyjny wpływ przesłań Światowych Dni Młodzieży na dynamizację nowej ewangelizacji*. Temat spełnia kryteria metodologiczne. Zawiera odniesienie do źródeł. Przywołuje przedmiot badawczy. Zastosowane sformułowania są jednoznaczne, wykluczające sprzeczne interpretacje.

Dysertacja składa się z następujących elementów: spis treści (s. 3), wykaz skrótów (s. 4-5), wstęp (s. 6-11), rozdział I: *Kryzys cywilizacyjny współczesnego chrześcijaństwa* (s. 12-51), rozdział II: *Istota i cele nowej ewangelizacji* (s. 52-88), rozdział III: *Pozytywne atrybuty młodzieży w dziele nowej ewangelizacji* (s. 89-124), rozdział IV: *Główne akcenty ewangelizacyjne w Magisterium papieży podczas Światowych Dni Młodzieży* (s. 125-161), rozdział V: *Ukierunkowanie praktyczne apostołatu ewangelizacyjnego w czasie Światowych Dni Młodzieży* (s. 162-192), zakończenie (s. 193-195), bibliografia (s. 196-228). Struktura pracy cechuje się logicznością. Poszczególne części spełniają względem siebie kryterium rozłączności.

Centralnym elementem pracy jest rozdział IV. W ogólnym zarysie struktura rozprawy doktorskiej wyraża schemat metody katolickiej nauki społecznej: widzieć – oceniać – działać (sylogizm praktyczny).

Autor w następujący sposób określa cel rozprawy: „Celem tej rozprawy jest próba ukazania inspiracyjnego wpływu przesłań ŚDM na dynamizację nowej ewangelizacji. Chodzi więc o omówienie możliwości, jakie posiadają ludzie młodzi w celu ożywienia duszpasterstwa” (s. 10). Sformułowany cel wynika z przedmiotu badawczego i jest skorelowany z problemem badawczym, czyli ukazaniem sytuacji konkretnego młodego człowieka inspirowanego udziałem w ŚDM w obliczu różnego rodzaju procesów kulturowych wyrażających tendencje do zeświecczenia oraz emancypującej dyferencjacji systemów społecznych. Autor nie wyodrębnił jednak celów szczegółowych, co by w znaczącym stopniu uzasadniało przyjętą strukturę pracy. Wskazany cel pracy udało się zrealizować, o czym najpełniej świadczą wnioski zawarte w zakończeniu (s. 193-195).

2. Źródła i metoda pracy

Monografia posiada charakter źródłowy. Autor opiera swoje analizy na przesłaniach Światowych Dni Młodzieży, znajdujących się w wypowiedziach papieży jak też w dokumentach i opracowaniach dotyczących spotkań zorganizowanych w poszczególnych miejscach świata. Bibliografia dysertacji jest pokaźna. Wątpliwości budzi kolejność źródeł w sytuacji, kiedy rozprawa odnosi się do przesłań papieży na Światowe Dni Młodzieży. Autor rozdzielił również Benedykta XVI od Josepha Ratzingera. Czterokrotnie znajduje się w bibliografii podwójny zapis tej samej pozycji cytowanej w pracy.

W rozprawie wskazano precyzyjnie na zastosowane metody (s. 10). Dokonano więc analizy językowej oraz treści źródeł. Wykorzystano również metodę syntetyczną jako zwieńczenie badań oraz w formie zdań podsumowujących mniejsze jednostki tematyczne (tzn. zagadnienia składowe podrozdziałów). W części faktograficznej zastosowano metodę historyczno-porównawczą. Autor wykorzystał wskazane metody wiernie i zgodnie z zasadami metodologii. Owocność metod badawczych w pracach z zakresu humanistyki jest pochodną przeprowadzonej wcześniej kwerendy. Objętość bibliografii załącznikowej (s. 196-228) świadczy o mozolnej pracy badawczej wykonanej przez ks. Michała Kanię.

3. Ocena merytorycznej strony pracy

Autor dysertacji przyjął trafne założenie, iż Światowe Dni Młodzieży, ustanowione 20 grudnia 1985r. (s. 8), nie stanowią jedynie wydarzeń wpisujących się w historię Kościoła współczesnego, ale posiadają nade wszystko znaczenie ludzkie w sensie rozwijania człowieczeństwa w według zasad zawartych w Ewangelii. Inspiracje czerpane przez młodych w ramach

światowych spotkań przyczyniają się do intensyfikacji dzieła ewangelizacji, w tym nade wszystko nowej ewangelizacji jako procesu determinującego tożsamość Kościoła w współczesnym świecie. W ten sposób realizuje się zamysł Chrystusowy budowania Królestwo Bożego w ramach doczesności, gdzie człowiek kieruje się wartościami i zasadami wynikającym z Objawienia oraz umożliwiającymi partycypowanie na coraz większą skalę w rzeczywistości eschatycznej.

Ukazanie inspirującego znaczenia przesłań ŚDM dla młodzieży w dziele nowej ewangelizacji jest ukazane w rozprawie w sposób wieloaspektowy oraz przy zachowaniu wierności obranym metodom badawczym. Powyższy wniosek posiada odzwierciedlenie w poszczególnych rozdziałach, będących korpusem rozprawy. W pierwszym rozdziale Autor zarysowuje *Kryzys cywilizacyjny współczesnego chrześcijaństwa* (s. 12-51). Przejawami tegoż kryzysu są trzy zjawiska: sekularyzacja i sekularyzm, zeświecczenie oraz zagubienie duchowe współczesnej młodzieży. Sekularyzacja i sekularyzm znamionują przemiany religii chrześcijańskiej (s. 13), bazujące na nieuprawnionym rozdzieleniu sfery doczesnej od nadprzyrodzonej. Ks. Michał Kania ma świadomość dwuznaczności terminu sekularyzacji w sensie pozytywnych i negatywnych konotacji. W znaczeniu pozytywnym sekularyzacja wyraża się w postulacie autonomii rzeczy doczesnych sformułowanej na Soborze Watykańskim II (s. 16-17). W sensie negatywnym wskazuje się z kolei na systemowe eliminowanie chrześcijaństwa z społeczeństwa, czy też podporządkowanie jednostki ideologią postępu w dziedzinie nauki, produkcji czy też w ogóle technicznej cywilizacji. Autor słusznie diagnozuje owe patologiczne odniesienia odwołując się wprost do utylitaryzmu i powiązanego z nim konsumpcjonizmu (s. 18). Drugim niepokojącym trendem w współczesnej cywilizacji jest zeświecczenie zbawienia (s. 31). Chodzi tutaj mianowicie o zanegowanie nadprzyrodzonego charakteru odkupienia Chrystusa, umożliwiającego zbawienie kolejnym pokoleniom chrześcijan. W wyniku tegoż działania jednostka koncentruje się na sobie samej, zawężając własny przedział doświadczenia tylko do wymiaru horyzontalnego (s. 35-36). Jednoaspektowość w działaniach jednostkowych przekłada się na rozumienie wspólnoty – właściwie na jej zanegowanie w soborowym znaczeniu (s. 37) jako miejscu integralnego rozwoju człowieka z uwzględnieniem aspektu nadprzyrodzoności. Trzecim trendem w współczesnej cywilizacji jest zagubienie duchowe człowieka, związane z narastającym pluralizmem życia społecznego (s. 42). W wielości opcji jednostka dokonuje wyborów, stawiając na równi z chrześcijaństwem przeróżne fenomeny kulturowe. Kształtowane w efekcie hierarchie wartości czy nawet koncepcje świata wykluczają z założenia integralny rozwój lub wprost podporządkowują człowieka logice zła (s. 45) – kolidującą z obiektywnym porządkiem moralnym. W tym miejscu można polemizować z Autorem, iż definiuje kryzys cywilizacji tylko przez

sekularyzm oraz dezorientację etyczną. Benedykt XVI wskazuje z kolei na relatywizm, materializm jako na równie niepokojące zjawiska współwystępujące z liberalizmem i marksizmem.

Drugi rozdział ukazuje „istotę i cele nowej ewangelizacji”. Ewangelizacja w najogólniejszym znaczeniu jest przejawem misyjności Kościoła w stosunku do narodów świata (s. 54). W tym kontekście pojawia się element konfrontacji z rodzimymi tradycjami, co inicjuje inkulturację wiary (s. 56). Odpowiedzialność za dzieło misyjne spoczywa na wszystkich członkach Kościoła (s. 64). Orędzie ewangeliczne koreluje z naturalnymi uzdolnieniami każdego człowieka (s. 62), skąd rodzi się obligatoryjność przyjmowania nauki Chrystusowej pośród ludu Bożego (s. 62). Ewangelizacja duszpasterska wyznacza kolejny etap w dziele misyjnym Kościoła. Chodzi tutaj o osadzenie Ewangelii w konkretnej wspólnoty, w której uzupełniają się wzajemnie modlitwa oraz aktywność w świecie (s. 66). Kościół w aspekcie promowanego duszpasterstwa uwzględnia w równym stopniu stan duchowny jak i świecki w właściwym sobie zakresie obowiązków (s. 72-73). Wreszcie trzecim elementem istoty i jednocześnie celem nowej ewangelizacji jest ożywienie wiary inspirowanej Słowem (s. 75). W tym miejscu zakłada się wcześniejsze doświadczenie Kościoła jako wspólnoty Chrystusowej (s. 76-77). Celem nowej ewangelizacji jest uświadomienie konieczności zjednoczenia z Bogiem w procesie integralnego rozwoju duchowego. Skuteczne komunikowanie Ewangelii zależy od znajomości sytuacji adresatów orędzia przy zoptymalizowanej formie przekazu (s. 81-82).

Trzeci rozdział pt. *Pozytywne atrybuty młodzieży w dziele nowej ewangelizacji* prezentuje antropologiczną odpowiedź na głoszone w świecie Boże orędzie. W charakterystyce otwarcia człowieka Autor powołuje się na Carla R. Rogersa, przedstawiciela psychologii humanistycznej (s. 90). Relacja osoby do świata jest dwukierunkowa: jednostka transcenduje siebie, ale jednocześnie człowiek przyjmuje komunikaty płynące z zewnątrz (s. 92-93). Dzieło nowej ewangelizacji jest właśnie realizowane na kanwie realistycznego doświadczenia świata (s. 95), gdzie zachodzi ów obopólny wpływ (s. 96). Nie można zgodzić się tylko z psychologicznym ujęciem momentu otwarcia młodego człowieka, gdyż jest to interpretacja jednostronna. Józef Majka analizując zagadnienie otwarcia człowieka zwraca uwagę na ukierunkowanie na prawdę, dobro i osobę (zob. *Filozofia społeczna*). Kolejnym pozytywnym atrybutem jest poszukiwanie autentyczności życia. Pragnienie autentyczności czy wewnętrznej spójności w aspekcie myśli i czynów jest motywem działania każdego człowieka – nade wszystko osób dojrzewających (s. 105-106). Prawda jest zatem nieodłącznie związana z ludzkim etosem, co potwierdziło wielu błogosławionych i świętych (s. 110). Autentyzm posiada w ocenie Autora kluczowe znaczenie w procesie samorealizacji człowieka. Ostatnim pozytywnym atrybutem młodzieży w dziele nowej ewangelizacji jest wrażliwość na krzywdę ludzką i wola solidaryzowania się z

potrzebującymi. W tej kwestii Autor powołuje się na klasyczne teksty *Christifideles laici* (s. 114) oraz *Sollicitudo rei socialis* (s. 115). Dostrzeżenie niesprawiedliwości w świecie a także skuteczne zaradzanie wszelkim patologiom jest właściwe dynamicznemu okresowi młodości. Ciekawość świata, ale także wolność od utartych już schematów społecznych stanowi wystarczający imperatyw ku czynieniu dobra w świecie według kryterium personalistycznego (s. 118-119).

Rozdział czwarty stanowi oś rozprawy. W tej części pracy Autor określił główne akcenty ewangelizacji w nauczaniu papieża podczas Światowych Dni Młodzieży. Pierwszym punktem jest ożywienie zapału ewangelizacyjnego. Namiestnicy Piotrowi wskazują na konieczność inicjowania i podtrzymywania żywej więzi z Bogiem, pogłębiającej samoświadomość i odpowiedzialność za innych (s. 128). Drugim punktem jest wola formacji duchowej. Program ŚDM jest układany mając na uwadze rozwój człowieka – szczególnie w fazie dojrzewania (s. 139). Poszczególne modlitwy pełnią rolę pomocową w procesie wewnętrznej, ale także zewnętrznej przemiany w realizacji przykazania miłości Boga i bliźniego (s. 141). Kolejnym punktem jest dawanie świadectwa, co wiąże się bezpośrednio z autentycznością bytowania. Świadectwo posiada fundament w wierze oraz zmierza do intensyfikowania zaufania Bogu (s. 143). Świadczenie o Bogu jest działaniem relacyjnym w stosunku do Absolutu a także w odniesieniu do bliźnich (s. 147). Ostatnim punktem w ewangelizacji jest ukazanie wartości życia wspólnotowego oraz zespołowego działania ewangelizacyjnego (s. 154). Solidarność międzyludzka oraz dobro wspólne służą rozwojowi człowieka. Ewangeliczność jest w tym układzie kryterium rozwoju prawdziwego ludzkiego, uwzględniającego również wymiar nieskończoności (s. 157-159). Poczucie wspólnotowości kształtuje się w sensie pierwotnym już w rodzinie. Wspólnoty naturalne zajmują zatem szczególne miejsce w procesie ewangelizacji (s. 159). W tej części pracy nie sposób zgodzić się z porównaniem Światowych Dni Młodzieży do wieży Babel (s. 126). Spotkania młodych z całego świata należałoby traktować raczej jako kolejne doświadczenie Pięćdziesiątnicy, ożywczej komunikacji inspirowanej Duchem Świętym.

Ostatni rozdział rozprawy posiada zdecydowanie charakter praktyczny. Odnosi się wprost do oddziaływania ŚDM na życie jednostek czy też konkretnych wspólnot, gdzie naczelną rolę zajmuje rodzina i parafia. Pierwszym skutkiem jest apostołat Słowa. Młodzi ludzie stają się świadkami Słowa, realizując zadanie ewangelizowania świata czyli przepełniania doczesności treściami ewangelicznymi (s. 164). Orędzie Boże podkreśla istnienie niematerialnej strony rzeczywistości, dla której Autor przywołuje określenie „sakramentalności Słowa” (s. 165). Duch inspirujący do przyjęcia Słowa skłania jednocześnie człowieka do realizacji konkretnych zadań praktycznych, służących przykładowo rozwiązaniu kwestii społecznej (s. 166).

Drugim skutkiem Światowych Dni Młodzieży jest koncentrowanie życia chrześcijańskiego wokół Eucharystii. Msza święta stanowi centrum życia Kościoła (s. 175). Uczestnictwo w Eucharystii jest partycypowaniem w Misterium Paschalnym, które skłania człowieka do wewnętrznej przemiany (s. 177). Jedność celebracji eucharystycznej jest przedsmakiem rzeczy ostatecznych (s. 175). Eucharystia stanowi nade wszystko spotkanie z Chrystusem obecnym pod postacią chleba i wina a także w proklamowanym Słowie (s. 181-182). Trzecim wreszcie skutkiem ŚDM jest apostołat miłosierdzia. Spotkania o zasięgu międzynarodowym wskazują, iż jest możliwa jedność ponad naturalnymi podziałami (s. 183). Kształtowanie owej jedności domaga się niekiedy przewartościowania dotychczasowego stylu życia (s. 183-184). Służba Bogu a także pomoc świadczona bliźniemu winna być doskonałym zespoleniem modlitwy i czynu wokół wartości nieprzemijających. Czyny miłosierdzia są najzwyczajniej motywowane relacją z Bogiem, dzięki czemu człowiek oraz wspólnoty wznoszą się na najwyższy poziom sprawiedliwości (s. 188-189). Ofiarność jest nieodłącznym elementem zachowania autentyczności w ewangelizowaniu świata przez młodych ludzi (s. 189-190). W ostatnim rozdziale Autor stosuje w ograniczonym stopniu aparat krytyczny, o czym świadczy chociażby niewielka liczba przypisów.

4. Ocena formalnej strony pracy

Autor opanował w wystarczającym stopniu technikę pisania pracy naukowej. Język opracowania jest poprawny. Nie pojawiają się znaczące błędy stylistyczne. Nie sposób zrozumieć sztuczne rozdzielanie akapitów w sytuacji, gdy poprzedzający fragment kończy się cytatem. Poszczególne jednostki tematyczne są spójne logiczne. Godny pochwały jest trud wniesiony w zdefiniowanie poszczególnych pojęć, na kanwie których opiera się dalsza refleksja w pracy. Mankamentem pracy jest brak podsumowań dla poszczególnych rozdziałów. Autor nie szczędził natomiast wysiłku w rozbudowane wstępy do poszczególnych partii pracy. W tekście pojawiają się pewne niedoskonałości edytorskie: tytuły w tekście nie zawsze zapisane kursywą; namiary dokumentów umieszczane w tekście lub w przypisach; różnej wielkości czcionka dla oznaczenia numeru przypisu w tekście. Wstęp do pracy jest zredagowany poprawnie. Zawiera istotne element formalne. Pewnym brakiem jest nieuwzględnienie aktualnego stanu badań przy tak bogatej bibliografii załącznikowej do pracy. Zakończenie pracy jest wzorcowe. Autor wyciągnął wnioski związane istotowo z problemem badawczym. Wskazał również na kierunki badań, które mogą być zainicjowane recenzowaną rozprawą.

Praca zawiera jednak liczne niedoskonałości związane z przypisami a także z zapisem bibliograficznym w bibliografii załącznikowej:

- Zakres stronicowy jest oznaczony zamiennie „ss.” (np. s. 6) lub „s.” (np. s. 74). Pomiędzy cyframi nie zawsze pojawiają się krótkie myślniki (np. s. 6,60,74,75,138,172).
- W zapisie bibliograficznym pojawiają się niekiedy nazwy wydawnictw (np. s. 12,168,169,172).
- Nie sposób określić zasad stosowania skrótów „por.”, zob.” lub też ich braku.
- Brak podania strony lub zakresu stronicowego (np. 14,22,24,28,35,105,139,173).
- Nie zawsze cały tytuł jest zapisany kursywą (np. s. 15,70).
- Nie zawsze występują pomiędzy dwoma miejscami wydania krótkie myślniki (np. 19,41,45,104,145).
- Różnorodny zapis tytułów przemówień papieskich. Rodzaj wypowiedzi w większej części pracy jest zapisany czcionką prostą (np. s. 102,104,112,132,151). Nie brak jednak miejsc, gdzie cały tytuł jest pisany kursywą (np. s. 27,112,113,127,134,150,151,160,181,182).
- Nazwy czasopism są pisane niekiedy kursywą (np. s. 28).
- Autor nie stosuje skrótu „tenże” (np. s. 41,176).
- Przy kolejnym cytowaniu pojawiają się różne skróty: „dz. cyt.” (np. 55,56,57,73,77,92) lub „... dz. cyt.” (np. 71,74,83).
- Nie sposób określić zasad stosowania skrótu „nr” (np. s. 56,65-66,82-83).
- Różna wielkość czcionki w przypisach (np. s. 67).
- Nie zawsze są stosowane krótkie myślniki w przedziałach czasowych (np. 69,131).
- Różnorodny zapis odnośnika do tytułu dzieła zbiorowego. W pracy występują następujące warianty: „w:”, „[w:]”, „[w:]”, „[w:]”.
- Zupełna dowolność w zapisie bibliograficznym *Encyklopedii Katolickiej*.
- „Tamże” po skrócie „zob.” z wielkiej litery (np. s. 98).
- Niezrozumiały zapis przypisu nr 5 na str. 126 oraz przypisu nr 144 na str. 161.
- Nie zawsze numer tomu lub części jest umieszczany po miejscu i roku wydania (np. s. 136,175).
- Niekiedy brak kropek na końcu przypisu – szczególnie przy cytowaniu źródeł internetowych (np. s. 130,136,140,170,179,186,191).

W zapisie bibliograficznym bibliografii załącznikowej powtarzają się mankamenty występujące w przypisach.

5. Pytania oraz wnioski końcowe

W związku z lekturą dysertacji Promotor pozwala postawić następujące pytania, z intencją wskazania Autorowi punktów domagających się doprecyzowania w dysertacji:

- Czy i w jakim zakresie dzieło nowej ewangelizacji wpływa na proces humanizacji świata?
- Jaki jest wpływ relatywizmu na systemy etyczne ukształtowane na gruncie ewangelicznym?
- Jakie miejsce w procesie nowej ewangelizacji odgrywałaby metoda „znaków czasu”?

Recenzowana rozprawa spełnia kryteria stawiane dysertacjom doktorskim. Temat opracowano w sposób zadawalający. Rozprawa posiada charakter źródłowy. Autor wykorzystał szeroką bazę źródłową, dzięki czemu poszczególne zagadnienia otrzymują szeroką perspektywę badawczą, sugerowaną na początku pracy. Satysfakcjonująca jest również strona formalna i merytoryczna rozprawy. W oparciu o powyższe przesłanki wnoszę prośbę do Rady Dyscypliny Nauki Teologicznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie o kontynuowanie przewodu doktorskiego ks. mgra lic. Michała Kanii.

Toruń, dn. 21 października 2020r.